

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Соціальні проблеми суспільства

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	усі галузі
Спеціальність	усі спеціальності
Освітній рівень	перший (бакалаврський) рівень
Освітня програма	усі освітні програми

Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри
економіки та соціальних наук Назарова Галина Валентинівна

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри економіки та соціальних наук
Протокол № 5 від 07.11.2019 р.

Розробники:

Голубєв Станіслав Миколайович, к.е.н., доц. кафедри економіки та соціальних наук.

Лугова Вікторія Миколаївна, к.е.н., доц. кафедри економіки та соціальних наук.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна «Соціальні проблеми суспільства» буде корисна студентам всіх спеціальностей, особливо для тих хто бажає вільно орієнтуватися у суспільстві, розуміти процеси та явища, що в ньому відбуваються, передбачати їх розвиток та знайти власне місце у суспільстві. Найбільш важлива вона для тих, хто прагне працювати у соціальній сфері та державному управлінні, планувати діяльність підприємств (особливо крупних).

Будь-яка людина тісно інтегрована в суспільство, в якому вона проживає, тому всі процеси та проблеми цього суспільства мають безпосередній вплив на життя людини. Розуміння проблем суспільства, тенденцій його розвитку, причин та наслідків соціально-економічних явищ дозволяє людині використовувати власні можливості, свідомо управляти ходом свого життя, долати зовнішні обставини для досягнення власного успіху у різних соціальних сферах. Здатність аналізувати суспільні процеси є важливою складовою компетентного фахівця та гармонічно розвиненої людини.

Останні роки перед Україною постають все нові виклики, що призводять до поширення існуючих та появи нових соціальних проблем. Часто соціальні проблеми та шляхи їх вирішення стають предметом політичного спекулювання або особливо нагнічуються роботою ЗМІ. Дисципліна «Соціальні проблеми суспільства» дає можливість студентам критичного осмислення повсякденного досвіду із застосуванням наукового підходу та соціологічного понятійного апарату. Дисципліною формуються компетентності не лише пізнавально-теоретичні (розуміння причин та наслідків соціальних явищ), а суто практичні: знайти своє місце у суспільстві та свідомо управляти ходом власного життя.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів здатності до соціологічного мислення, готовності брати на себе відповідальність як за власне життя так і за соціальні групи та за суспільство в цілому.

Курс	2, 3	
Семестр	3, 4, 5, 6	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	семінарські, практичні	32
Самостійна робота		86
Форма підсумкового контролю	залік	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Суспільствознавство	Менеджмент
Соціальна та економічна історія України	Ринок праці
Економіка	Мотивування персоналу
	Демографія

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність визначати та грамотно використовувати науковий апарат та основні категорії соціологічних наук	вміти використовувати понятійно-категоріальний апарат та опиратися на основні парадигми соціологічних наук в професійній діяльності та життєдіяльності
Здатність розуміти процеси функціонування суспільства, його структуру та місце особистості в суспільстві	вміти аналізувати діяльність соціальних інститутів, визначати особливості їх функціонування та визначати вплив на процеси соціалізації, прийняття соціальних ролей та статусів особистістю
Здатність планувати та проводити соціологічні дослідження	вміти планувати, організовувати та проводити соціологічні дослідження, обґрунтовано обирати методи збору та аналізу інформації, прогнозувати розвиток соціальних процесів та явищ
Здатність до аналізу демографічних проблем суспільства	здійснювати аналіз демографічних проблем, розуміти їх причини та наслідки, здійснювати врахування їх впливу на професійну діяльність та життєдіяльність
Здатність до аналізу економічних проблем суспільства	здійснювати аналіз економічних проблем, розуміти їх причини та наслідки, здійснювати врахування їх впливу на професійну діяльність та життєдіяльність
Здатність до аналізу політичних проблем суспільства	здійснювати аналіз політичних проблем, розуміти їх причини та наслідки, здійснювати врахування їх впливу на професійну діяльність та життєдіяльність
Здатність до аналізу проблем сім'ї та міжособистісних відносин	здійснювати аналіз проблем сім'ї та міжособистісних відносин розуміти їх причини та наслідки, здійснювати врахування їх впливу на професійну діяльність та життєдіяльність
Здатність до аналізу проблем розвитку культури	здійснювати аналіз соціокультурних проблем, розуміти їх причини та наслідки, здійснювати врахування їх впливу на професійну діяльність та життєдіяльність

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи дослідження соціальних проблем суспільства

Тема 1. Соціологічні науки, як підґрунтя дослідження соціальних проблем суспільства

1.1. *Сутність соціології, об'єкт та предмет дослідження.* Загальне поняття про соціологію, причини її виникнення. Об'єкт і предмет соціології. Структура соціологічної науки, її методологічні основи.

1.2. *Структура соціології та її функції.* Соціологія у системі суспільних та гуманітарних наук. Функції соціології, її завдання в період суспільних змін. Основні категорії соціології.

1.3. *Галузеві соціології, предмет їх вивчення.* Соціологія економіки. Соціологія політики. Соціологія культури. Соціологія сім'ї.

1.4. *Історія соціології.* Формування соціології як самостійної науки. Класична соціологія. Сучасна соціологія. Розвиток соціологічної думки в Україні.

Тема 2. Суспільство як соціальна система, його соціальна структура

2.1. *Поняття "суспільство", основні ознаки суспільства.* Сутність поняття "суспільство". Основні компоненти суспільства як соціальної системи. Суперечності розвитку сучасного суспільства. Сутність соціальних спільнот, їх різноманітність.

2.2. *Соціальні інститути як фактор стійкості суспільства.* Соціальні інститути в системі соціальних зв'язків. Функції соціальних інститутів, їх класифікація. Соціальний зв'язок, соціальна взаємодія.

2.3. *Теорії соціальної стратифікації.* Соціальна структура суспільства. Соціальна стратифікація, її типи. Механізм стратифікації. Взаємозв'язок політичної нерівності і соціальної мобільності.

2.4. *Соціальні зміни.* Сутність, причини і фактори соціальних змін. Види і форми соціальних змін. Соціальний прогрес і типізація суспільства

Тема 3. Особистість у системі соціальних зв'язків

3.1. *Сутність поняття «особистість».* Людина і суспільство. Соціальна природа людини. Сутність поняття "особистість". Особистість, індивідуальність та індивід. Типи особистості.

3.2. *Соціалізація та становлення особистості.* Соціалізація: сутність поняття, механізми. Фази соціалізації: соціальна адаптація та інтеріоризація. Первинна і вторинна соціалізація. Фактори соціалізації. Соціальна активність як особлива характеристика особистості.

3.3. *Соціальна роль та соціальний статус особистості.* Особа і група. Свідомість, соціальний статус, система соціальних ролей. Людина в системі суспільних відносин і проблеми їх раціональної організації.

Тема 4. Організація проведення соціологічних досліджень.

1. *Суспільна думка як об'єкт соціологічного аналізу.* Поняття суспільної думки, її особливості. Функції суспільної думки. Особливості її оцінки.

2. *Сутність та особливості соціологічних досліджень.* Поняття соціологічного дослідження та його види.

3. *Методи збору первинної інформації.* Опитування (анкетування, інтерв'ю). Соціальний експеримент. Аналіз документів. Спостереження. Умови та особливості використання методів.

4. *Організація проведення соціологічних досліджень.* Програма соціологічного дослідження та його етапи. Соціологічна вибірка.

5. *Обробка та аналіз соціологічної інформації.* Методи аналізу і обробки соціологічної інформації. Прогнозування соціальних явищ та процесів.

Змістовий модуль 2. Практичні особливості дослідження соціальних проблем окремих сфер суспільного життя

Тема 5. Демографічні проблеми суспільства

5.1. *Специфіка демографічних проблем.* Народжуваність та смертність. Деформація статево-вікової структури населення. Міграційні процеси. Перенаселення. Урбанізація.

5.2. *Здоров'я людини та чинники навколишнього середовища.* Суспільні зміни та

якість харчування. Шкідливі звички. Екологічні проблеми. Генетичні відхилення. Проблеми системи охорони здоров'я. Епідемії

Тема 6. Економічні проблеми сучасного суспільства

6.1. *Сутність та зміст економічної соціології.* Місце економічної сфери в системі суспільних зв'язків. Соціальні механізми в економіці. Методи управління економікою та її суб'єктами

6.2. *Проблеми соціально-економічних нерівностей.* Бідність. Безробіття. Економічна нестабільність. Показники соціально-економічної нерівності

6.2. *Особливості економічної поведінки.* Економічна поведінка індивіда: типи і способи реалізації. Економічне мислення і економічна поведінка. Економічний інтерес як чинник економічної поведінки. Підприємницька поведінка як форма економічної поведінки.

6.3. *Сучасні тенденції розвитку економічних систем.* Глобалізація. Інформатизація. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації

Тема 7. Проблеми та виклики сучасних політичних процесів

7.1. *Сутність та зміст соціології політики.* Соціально-політична сфера суспільства, система політичних відносин. Предмет соціології політики. Політика. Політичні інститути.

7.2. *Проблеми взаємодії особистості та політичних інститутів.* Політична культура. Громадянське суспільство. Поняття громадської думки.

7.3. *Політичні конфлікти.* Проблема політичного вибору. Легітимність влади. Феномен політичного лідера. Політична корупція. Бюрократизм. Військово-політичні конфлікти.

Тема 8. Соціальні виклики сучасних змін у сім'ї, шлюбі та особистому житті

8.1. *Роль сім'ї у соціалізації людини.* Проблеми сімейного виховання. Криза інституту сім'ї та шлюбу. Чайлдфрі. Соціальне сирітство. Проблеми відносин батьків і дітей. Тенденції розвитку сучасної сім'ї.

8.2. *Проблема гендеру у суспільстві.* Гендерна ідентичність. Мінливість соціальних ролей.

8.3. *Проблеми побудови особистого життя.* Особисте життя і стосунки в сім'ї: загальні тенденції. Таємниця особистого життя. Самотність як соціальна проблема.

Тема 9. Проблема збереження й розвитку людської культури

9.1. *Культура як соціальний явище.* Поняття цивілізація, культура суспільства. Закономірності культурного життя. Субкультури. Сучасні проблеми взаємодії національних культур.. Збереження культурної ідентичності.

9.2. *Сучасні тенденції розвитку культури.* Асиміляція культур. Віртуалізація. Масовізація і елітарізація.

9.3. *Трансформація системи моральних цінностей.* Тенденції розвитку моралі. Проблема морального прогресу. Зростання плюралізму в системі моральних цінностей. Персоніфікація моралі.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума для отримання заліку – 60 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегроване оцінювання результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку відповідно до графіка навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час лекційних та семінарських занять, під час виконання індивідуальних завдань та під час експрес-опитування проводиться за такими критеріями: розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з розумінням реалій сьогодення в духовній культурі суспільства, що глобалізується; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки. У процесі оцінювання індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу згідно з графіком навчального процесу.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Завданням ПМК є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу ПМК оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

Отриманий бал заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями згідно технологічної карти подано в таблиці.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Лекційні заняття	Практичні заняття	Завдання за темами	Есе	Презентація	Експрес-опитування	Письмова контрольна робота	Комплексна дослідницька робота	Усього	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи дослідження соціальних проблем суспільства	Тема 1. Соціологічні науки, як підґрунтя дослідження соціальних проблем суспільства	1 тиждень	1	1						2	
		2 тиждень	1	1						2	
	Тема 2. Суспільство як соціальна система, його соціальна структура	3 тиждень	1	1						2	
		4 тиждень	1	1	4					6	
	Тема 3. Особистість у системі соціальних зв'язків	5 тиждень	1	1				4		6	
	Тема 4. Організація проведення соціологічних досліджень.	6 тиждень	1				6			7	
		7 тиждень	1					10		11	
Змістовий модуль 2. Практичні особливості дослідження соціальних проблем окремих сфер суспільного життя	Тема 5. Демографічні проблеми суспільства	8 тиждень	1	1						2	
		9 тиждень	1	1						2	
	Тема 6. Економічні проблеми сучасного суспільства	10 тиждень	1	1						2	
		11 тиждень	1		4			4		9	
	Тема 7. Проблеми та виклики сучасних політичних процесів	12 тиждень	1	1		6				8	
		13 тиждень	1	1					20	22	
	Тема 8. Соціальні виклики сучасних змін у сім'ї, шлюбі та особистому житті	14 тиждень	1	1						2	
		15 тиждень	1	1	4					6	
	Тема 9. Проблема збереження й розвитку людської культури	16 тиждень	1						10	11	
Усього			16	12	12	6	6	8	20	20	100

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведеною в табл.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

5.1. Основна

1. Дороніна М. С. Соціологія (візуалізація основних положень) : навчальний посібник / М. С. Дороніна, Л. О. Сасіна. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 172 с. (Укр.мов.).
2. Лукашевич М.П. Соціологія. Базовий курс. Підручник для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Лукашевич – К.: Каравела, 2006. – 310 с.
3. Сасіна Л. О. Соціологія : навч. посібн. / Л. О. Сасіна, Н. А. Маж-ник. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 208 с.

5.2. Додаткова

4. Головатий М. Ф. Соціологія політики: навч. посіб. Для вищ. навч. закл. / М. Ф. Головатий. – К. : МАУП, 2003. – 504 с.
5. Дворецька Г. В. Соціологія. навч. посіб. вид. 3-тє, перероб. і доп. / Г. В. Дворецька. – К. : КНЕУ, 2013. – 428 с.
4. Добренєков В. И. Методология и методика социологического исследования : учебник / В. И. Добренєков, А. И. Кравченко. – М. : Альма Матер, 2009. – 537 с.
5. Иванова Н. Л. Социальная идентичность, теория и практика / Н. Л. Иванова, Т. В. Румянцева. – М. : Современный гуманитарный университет, 2009. – 453 с.
6. Карцева Л. В. Социология культуры : учебн. пособ. / Л. В. Карцева, Ю. В. Шабалина. – М. : Дашков и К, 2009. – 232 с.
7. Лебідь Л.І. Соціологія культури / Л. І. Лебідь. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – 219 с.
8. Лукашевич М. П. Соціологія економіки. Підручник./ М. П. Лукашевич – К.: Каравела, 2009. – 280 с.
9. Лукашевич М.П. Соціологія сім'ї. Теорія та практика. Навч. посібник / М. П. Лукашевич – Київ: ІПК ДСЗУ, 2012. – 186 с.
10. Масионис Д. Социология / Д. Масионис : пер. с англ. – 9-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 752 с.
11. Піча В. М. Соціологія : загальний курс : навч. посібн. / В. М. Піча. – К. : "Каравела", 2000. – 248 с.
12. Соціологія: підруч. / за ред. д-ра соціологічних наук, проф. Ю. Ф. Пачковського. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 418 с.
13. Соціологія молоді // Соціологія: [підруч.] / за ред. В. М. Пічі. – 4-е вид., випр. – Львів: Магнолія, 2009. – 320 с.
- 15 Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України. / М. Ф. Юрій. – Київ: Кондор, 2008. – 794 с.
16. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования / В. А. Ядов. – М. : "Добросвет", 2003. – 596 с.
17. Якуба Е. А. Социология / Е. А. Якуба. – Х. : Константа, 1996. – 192 с.
18. Яремчук С. Соціологія масової комунікації Навч. посібник. / С. Яремчук — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. — 248 с.

5.3. Інформаційні ресурси

19. Інститут соціології. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://i-soc.com.ua/>
20. Соціологічна асоціація України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sau.kiev.ua/>